

MARIJINA CERKEV NA PTUJSKI GORI – BISER GOTIKE NA SLOVENSKEM

Ustanovitev Marijine cerkve na Ptujski Gori

V času Bernarda Ptujkega (1385-1420/21) so umetnostna naročila gospodov Ptujskih dosegla kakovostni vrh. Z bratrancem in nekdanjim varuhom Ulrikom IV. Wallseejskim sta na vzpetini ob obrobju Haloz dala zgraditi Mariji posvečeno cerkev. Zidarji, kamnoseki in kiparji, ki so cerkev zgradili in opremili, so najbrž izhajali iz Prage, iz stavbarnice sv. Vida. Pred koncem 14. stoletja se je skupina praških mojstrov, med njimi tudi Vencelj Parler preselila na Dunaj in tam delovala na gradbišču cerkve sv. Štefana. Domnevamo, da sta Bernard Ptujski in Ulrik Wallseejski mojstre iz kroga Vencelja Parlerja spoznala in najela na Dunaju, kjer sta oba imela svoji hiši. Mojstri so na Ptujski Gori zgradili triladijsko dvoransko cerkev s stopnjevanim prezbiterijem in zvonikom. Pri gradnji in opremljanju cerkve so sodelovali številni plemiči, o čemer pričajo njihovi grbi. Cerkev je kmalu postala romarska, v 15. stoletju so jo imenovali »*Mons Gratiarum*« - Gora milosti.

Kiparska delavnica na Ptujski Gori

Na gradbišču Mariji posvečene cerkve na Ptujski Gori se je kmalu pol letu 1400 razvila kiparska delavnica, v kateri so izdelovali kiparsko opremo po naročilu ustanoviteljev ptujskogorske cerkve in njihovih sorodnikov, med njimi grofov Celjskih in gospodov Stubenberških.

Kiparska dela sodijo v obdobje mednarodne gotike, v Srednji Evropi imenovane tudi mehki ali lepi stil. V njih se zrcalijo prusko-šlezjski vplivi, provenienca mojstrov pa še ni zadovoljivo pojasnjena. Vodilni mojster delavnice je izdelal skulpturo sv. Jakoba, ki je nekdanj stala v severnem stranskem oltarju, sedaj pa jo lahko vidimo na konzoli v ladji ptujskogorske cerkve. Sočasno so nastale tudi skulpture rožnovenskega oltarja: Marija z detetom na prestolu, sv. Katarina, sv. Andrej in klečeča donatorja. Najbolj monumentalno delo delavnice je relief Marije Zavetnice s plaščem, ki je vstavljen v baročni veliki oltar.

Marija Zavetnica s plaščem

Pod široko razprtim plaščem išče Marijino zavetje 82 figur. Relief je sedaj vstavljen v baročni veliki oltar, prvotno pa je bil nameščen nad glavnim vhodom v Marijino cerkev na Ptujski Gori. Romar, ki je vstopil v cerkev, se je tako kot izklesane figure nad vhodom priporočil Marijinemu varstvu. Na reliefu so upodobljeni ljudje različnih stanov, spolov in starosti. Cerkvena gosposka, papež, kardinala in škofje klečijo na Marijini desni, visoko plemstvo, kralj, kraljica in vojvoda so zbrani na Marijini levi. Le dve figuri sta poudarjeni z grbovnim ščitkom, domnevno Bernard Ptujski in njegova soproga Wilburga Maidburška. Avguštin Stegenšek je skušal v upodobljenih figurah prepoznati zgodovinske osebnosti, grofe Celjske, njihove sorodnike in tedanje politične veljake. Kraljevski par naj bi tako predstavljal Sigismunda Luksemburškega in njegovo soprogo Barbaro Celjsko, starec med njima grofa Hermana II. Celjskega, osebe za kraljem in kraljico pa Barbarine brate in sestre.

Velikonedeljska skupina

Med drugimi umetninami so v delavnici okrog leta 1405 nastale tudi **sv. Katarina, sv. Barbara in Sočutna (Pietà)**. Kipi so nekoč krasili kapelo v gradu nemškega viteškega reda v Veliki Nedelji, zato jih imenujemo velikonedeljska skupina. V ptujski muzej so bili preneseni po drugi svetovni vojni in trenutno so del razstave z naslovom Umetnost srednjega in zgodnjega novega veka 1200-1550. Svetnice so izdelane izredno kakovostno v stilu mednarodnega gotskega sloga – lepi ali mehki stil: sloke, elegantne figure; S linija v telesni drži; gotski kontrapost (poza telesa v stoječem položaju, na eni nogi sloni, druga je blago pokrčena); motiv koraka; mehko nagubana draperija, ki pada v slapovih; lepotno idealizirani in natančno izdelani obrazi: srčasta usta, nasmešek, mandljaste oči, rdeča lica, modne pričeske, v izrazih obrazov je poudarjena čustvenost. Velikonedeljsko skupino plastik Sv. Katarine, Sv. Barbare in Sočutne uvrščamo med vrhunske stvaritve evropskega gotskega kiparstva.